

24

Barcelona Societat

Revista de coneixement i anàlisi social

Tribuna

Invertir en **infància** per prevenir les desigualtats

En profunditat

Planificació educativa i segregació escolar a Barcelona

Oportunitats educatives de la infància i **l'adolescència**: informes per basar les **polítiques públiques** en evidències

Infàncies en desigualtat i pobresa a Barcelona

La salut dels infants i adolescents de Barcelona

Experiències

“Parlen els nens i nenes”. Una eina de ciutat per conèixer i millorar el benestar de la infància, des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme

El programa Baobab: un impuls al lleure comunitari

Escola Municipal de Segones Oportunitats: un nou servei socioeducatiu per combatre l'abandonament escolar prematur

L'atenció als infants, adolescents i joves migrants no acompanyats des de la ciutat

Acollim.coop: l'economia social i solidària en l'acollida als joves migrants no acompanyats

La Xarxa Barcelona per al Desenvolupament Infantil i l'Atenció Precoç. Aliança d'impuls

La salut mental d'adolescents i joves: el projecte Konsulta'm

Incorporació de les desigualtats en la promoció de la salut a l'escola

Sumari

- 3 Presentació**
- 5 Editorial**
[Bru Laín i Albert Sales](#)
- 7 Tribuna**
- 8 Invertir en infància per prevenir les desigualtats
[Olga Cantó](#)
- 13 En profunditat**
- 14 Planificació educativa i segregació escolar a Barcelona
[Xavier Bonal](#)
- 25 Oportunitats educatives de la infància i l'adolescència: informes per basar les polítiques públiques en evidències
[Maria Truñó](#)
- 32 Infàncies en desigualtat i pobresa a Barcelona
[Xavier Martínez-Celorio](#)
- 44 La salut dels infants i adolescents de Barcelona
[Carles Ariza, Gemma Serral, Esther Sánchez, Katherine Pérez, Olga Juarez i Helena Santamariña](#)
- 55 Experiències**
- 56 “Parlen els nens i nenes”. Una eina de ciutat per conèixer i millorar el benestar de la infància, des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme
[Mari Corominas, Marta Curra i Laia Pineda](#)
- 71 El programa Baobab: un impuls al lleure comunitari
[Núria Comas i Marçal Farré](#)
- 84 Escola Municipal de Segones Oportunitats: un nou servei socioeducatiu per combatre l'abandonament escolar prematur
[Jordi Grau i Laia Herrera](#)
- 92 L'atenció als infants, adolescents i joves migrants no acompanyats des de la ciutat
[Marina Mañas i Núria Menta](#)
- 104 Acollim.coop: l'economia social i solidària en l'acollida als joves migrants no acompanyats
[LabCoop, sccl. i Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya](#)
- 113 La Xarxa Barcelona per al Desenvolupament Infantil i l'Atenció Precoç. Aliança d'impuls
[Assumpta Soler, Ana Rosa Vidal i Laura Garcia, Laura Trujillo i Sergi Morera](#)
- 123 La salut mental d'adolescents i joves: el projecte Konsulta'm
[Pilar Solanes i Lúdia Ametller](#)
- 129 Incorporació de les desigualtats en la promoció de la salut a l'escola
[Agència de Salut Pública de Barcelona \(ASPB\) - CIBERESP](#)

Barcelona Societat

Revista de coneixement i anàlisi social

Núm. 24 - novembre 2019

Consell Editorial

Laura Pérez, quarta tinenta d'alcaldia de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

Marga Marí-Klose, regidora d'Infància, Joventut, Persones Grans i Diversitat Funcional

Lucía Martín, regidora d'Habitatge i Rehabilitació

Marc Serra, regidor de Drets de Ciutadania i Immigració

Gemma Tarafa, regidora de Salut, Envelliment i Cures

Sonia Fuertes, comissionada d'Acció Social

María Truñó, comissionada d'Educació

Direcció acadèmica

Bru Laín i Albert Sales

Redacció i coordinació

Pep Gómez, Txus Molar, Ramón Pablo i Paola Rodríguez del Departament de Recerca i Coneixement

Consell de Redacció

Eva Alfama, Departament de Feminismes i LGTBI

Jaume Blasco, Institut Municipal d'Educació

Dolors Cotrina, Oficina Municipal de Dades

Marta Cruells, Sisena Tinència d'Alcaldia

Marta Fabà, Institut Municipal de Serveis Socials

Pep Gómez, Equip de Direcció i Coordinació

Bru Laín, Universitat de Barcelona

Davide Malmusi, Direcció de Serveis de Salut

Sergi Morera, Institut Municipal de Persones amb Discapacitat

Laia Pineda, Institut d'Infància i Adolescència de Barcelona

Maika Rodríguez, Agència de Salut Pública

Albert Sales, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

Vanessa Valiño, Regidora d'Habitatge

Assessorament lingüístic

Linguaserve IS, SA

Disseny original

Croma Studio

Maqueta

Jordi Salvany

Fotografia

Istockphoto.

Algunes imatges han estat cedides pels autors dels articles.

Impressió

Vanguard Gràfic, SA

Edició

Observatori Social Barcelona

Observatori Social de Barcelona

Departament de Recerca i Coneixement

Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

Ajuntament de Barcelona

València, 344 - Barcelona

Telèfon: 934132669

ISSN: 1133-635

Dipòsit legal: B-21.686-1993

©Ajuntament de Barcelona

Barcelona Societat té una periodicitat semestral.

Es permet reproduir les dades i la informació provinents de fonts municipals si se'n cita la procedència. Els articles inclosos en aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors.

“Parlen els nens i nenes”.

Una eina de ciutat per conèixer i millorar el benestar de la infància, des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme

Mari Corominas¹, Marta Curran², i Laia Pineda³
Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB)

Paraules clau: drets infants, benestar subjectiu, mètode mixt, participació, agenda pública

El programa municipal “Parlen els nens i nenes: el benestar subjectiu de la infància a Barcelona” (2016 - en curs) és una eina de ciutat que parteix del dret dels nens i les nenes a ser escoltats per conèixer i millorar el benestar de la infància, des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme. Seguint orientacions de recerca ètica amb infants, els infants són tractats com a informants clau o experts de les seves vides (fase 1: enquesta a 4.000 nens i nenes), investigadors que aprenen (fase 2: tallers d’anàlisi conjunta dels resultats per formular propostes de millora) i ciutadans actius (fase 3: obertura de diàlegs amb persones adultes, representants de l’Administració, dels partits polítics i de les entitats socials). El “Parlen” genera evidències sobre els marges de millora en el benestar subjectiu dels infants, els impactes negatius de determinades condicions de vida i les experiències significatives que generen benestar, entre altres troballes. El coneixement generat, que és inèdit i de base quantitativa i qualitativa, es recull en informes de recerca i en l’“Agenda dels infants” (un document amb les 11 demandes dels infants i les seves 115 propostes de millora), es vincula a l’agenda pública i pretén contribuir a la millora de polítiques locals, així com enriquir el debat social.

1. Equip de Recerca en Infància, Adolescència, Drets dels Infants i la seva Qualitat de Vida (ERIDIQV) de la Universitat de Girona en col·laboració amb l’Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB) (@maricorominas)
2. Grup de recerca Globalització, Educació i Polítiques Socials (GEPS) de la Universitat Autònoma de Barcelona. (@marta_curran)
3. Directora de l’Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB) de l’Institut d’Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) (@laiapineda)

1. Per què cal un programa municipal com el “Parlen els nens i nenes”?

Malauradament, encara és molt habitual parlar de la infància i les seves necessitats sostenint-nos en les visions i opinions adultes. En parlem amb els seus pares o les seves mares, des de la visió de mestres o altres professionals que en tenen cura, i ens oblidem que ells i elles són qui més en saben sobre les coses que van bé i les que no, sobre el que els agrada o el que els inquieta o preocupa. Per què ens costa tant escoltar-los i tenir decididament en compte el que ens diuen? Per què ens costa tant mirar-nos la realitat amb ulls d’infant? Quan parlem d’infància sense els infants, encara que sigui sense voler, contribuïm a la seva invisibilització.

Més enllà de reconèixer els infants com a informants clau i experts de les seves vides, des d’una estricta perspectiva de drets, quan incorporem els infants en els processos d’avaluació de necessitats, disseny, implantació o impacte de serveis i plans d’infància, garantim el seu dret a ser escoltats (article 12) i a ser considerats una peça clau de la societat actuant segons el seu interès primordial (article 3), tal com prescriu la Convenció dels drets dels infants de les Nacions Unides⁴. Escoltant la veu dels infants i prenent-nos seriosament el que ens diuen, contribuïm a l’obligació de les administracions públiques de garantir els drets dels infants i adolescents⁵.

L’interès per recollir dades sobre les condicions de vida i els drets de la infància i l’adolescència ha estat i continua sent una preocupació de l’Ajuntament de Barcelona. Des de la creació de l’Institut Infància i Adolescència de Barcelona⁶ l’any 1999, l’Ajuntament de Barcelona ha impulsat experiències per obtenir informació i generar

coneixement sobre la infància a la ciutat. En són exemples destacats el Panel de Famílies i Infància (2007-2011)⁷ o el Baròmetre d’infància i famílies a Barcelona (2014)⁸. A partir de l’any 2015, es continua amb l’impuls del nou programa municipal “Parlen els nens i nenes: el benestar subjectiu de la infància a Barcelona” (2016 - en curs)⁹. El “Parlen” neix amb la voluntat de recuperar una aposta epistemològica significativa: generar coneixement sobre el benestar subjectiu de la infància, des del seu punt de vista i amb el seu protagonisme¹⁰. Partint de la concepció de l’infant com a subjecte actiu de drets i ciutadà actiu, els infants són qui responen les preguntes, qui ens ajuden a interpretar les respostes i qui formulen les propostes de millora. També obren diàlegs amb les persones adultes per traslladar-los, en primera persona, les seves demandes i propostes d’actuació.

Així doncs, el “Parlen” és un programa de doble tall. D’una banda, es defineix genuïnament com un programa per generar coneixement vinculat a l’agenda pública, tant per

4. https://treballiafersocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/observatori_drets_infancia/destacats_columna_dreta/Convencio_drets_infancia.pdf

5. El dret a ser escoltat també es recull en la Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l’adolescència (article 34, Parlament de Catalunya, 2010) i la Carta de ciutadania de Barcelona (art. 22e, Ajuntament de Barcelona, 2010).

6. Entre els anys 1999 i 2015 es va denominar Consorci Institut d’Infància i Món Urbà (CIIMU).

7. https://ccuc.csuc.cat/search-S23*cat?/t20anysdeConvenci{u00F3}/t20anysdeconvencio/1%2C2%2C3%2CB/

8. <http://institutinfancia.cat/mediateca/barometre-dinfancia-i-families-a-barcelona-bifab-2014/>

9. <http://institutinfancia.cat/mediateca/resum-parlen-els-nens-i-nenes-el-benestar-subjectiu-de-la-infancia-a-barcelona/>

10. En el Panel de Famílies i Infància també es preguntava directament als infants.

contribuir a millorar polítiques locals fent avançar els drets dels infants com per enriquir el debat social compartint el coneixement generat. D'altra banda, a partir de l'enquesta, àmplia i representativa, a 4.000 infants, el "Parlen" es configura també com una experiència de participació inclusiva, transversal i orientada a la transformació.

2. "Parlen els nens i nenes": 3 fases per a 3 grans objectius

El "Parlen" es crea per dotar la ciutat d'una nova eina de coneixement amb caràcter permanent i sense perdre de vista que una bona diagnosi és només el primer pas per definir actuacions de millora. Al "Parlen", seguint orientacions de recerca responsable i ètica amb infants¹¹, ells i elles són informants clau com a experts de les seves vides mitjançant una enquesta (fase 1), però també són investigadors que aprenen a partir d'una anàlisi conjunta per formular propostes de millora (fase 2), així com ciutadans actius en el diàleg per fer-les arribar a representats polítics i socials a partir de l'"Agenda dels infants" (fase 3). Facilitant espais entre adults i infants, des dels quals es reconeix la ciutadania activa dels nens i les nenes, el "Parlen" treballa per incloure les visions dels infants en l'agenda pública de la ciutat.

2.1. Fase 1: Conèixer el benestar dels infants (curs 2016-2017)

"Ha estat una experiència curiosa perquè no passa cada dia que t'enquestin ni tampoc que persones que estan fent un projecte important et preguntin coses sobre tu: m'ha fet sentir important" (Alba, 11 anys)

El punt de partida del programa és preguntar "Com esteu?" als nens i les nenes de la ciutat en un ampli ventall d'aspectes de les seves vides: la seva salut i com se senten amb ells

mateixos, la família, la llar on viuen, els amics i les amigues, l'escola, les activitats que fan durant el seu temps lliure o el barri on viuen. Per conèixer el benestar dels infants s'utilitza una enquesta basada en el qüestionari del projecte internacional *Children's Worlds*¹², el qual té actualment una àmplia trajectòria en més de quaranta països del món.

Entre el desembre del 2016 i l'abril del 2017 es va preguntar a 4.000 nens i nenes de 10 a 12 anys de 5è i 6è d'educació primària de 52 escoles de la ciutat, les quals es van seleccionar de manera aleatòria i amb representativitat per districte, titularitat i mida de l'escola. A més, la mostra d'infants resultant (un 15% del total de població de referència) era representativa per sexe i renda familiar del barri de la llar dels infants, la qual cosa incrementa el potencial d'anàlisi i utilitat de les dades.

Així doncs, l'Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona - 2017 (EBSIB-2017)¹³ és una eina útil per conèixer amb un alt grau de representativitat el nivell de satisfacció dels infants en molts àmbits de la seva vida¹⁴ i quins són els elements més importants per al benestar subjectiu dels infants¹⁵.

11. <http://institutinfancia.cat/blog/que-implica-recerca-social-infants-adolescents/>

12. <http://www.isciweb.org/>

13. <https://ajuntament.barcelona.cat/ca/informacio-administrativa/registre-enquestes-i-estudis-opinio>

14. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/108123>

15. <http://institutinfancia.cat/mediateca/analisi-en-profunditat-de-lenquesta-de-benestar-subjectiu-de-la-infancia-a-barcelona/>

2.2. Fase 2: Analitzar conjuntament els resultats per formular propostes de millora (curs 2017-2018)

“M’ha agradat molt que ens ho preguntéssiu a nosaltres perquè som nens i la gent adulta normalment no ens demana tant l’opinió. Espero que aquest projecte tingui un bon resultat i que els nens i les nenes se sentin millor” (Pablo, 12 anys)

La pregunta “Com esteu?” no acaba amb la primera fase del programa, sinó que hi ha una segona fase en el moment de retorn a les escoles. Les enquestes donen resposta a moltes preguntes, però també en generen de noves. El diàleg amb els nens i les nenes continua amb una nova pregunta: “I què hem de fer perquè estiguen millor?”. Els infants ajuden a respondre-la des d’una cointerpretació dels resultats, imprescindible per obtenir una major comprensió de la realitat dels nens i les nenes, des d’una aproximació qualitativa¹⁶. A més, la pregunta es planteja des de la corresponsabilitat dels principals entorns: els mateixos nens i nenes, les famílies, l’escola i l’Ajuntament amb altres administracions públiques.

Entre el novembre del 2017 i el febrer del 2018 es desenvolupen 87 tallers participatius en 48 de les 52 escoles que havien participat en l’enquesta, amb la participació de 2.000 infants de 9 dels 10 districtes de la ciutat. En la primera part del taller es va fer un retorn dels principals resultats i es van interpretar. En la segona part, es va demanar que formuléssin propostes de millora en els 8 grans àmbits valorats en la primera fase: l’àmbit familiar, les condicions materials, l’àmbit escolar, la relació amb els companys i les companyes de classe i les amistats, el barri, l’ús del temps, la satisfacció

amb la salut i el cos, així com les percepcions personals d’autonomia i seguretat.

Dels tallers participatius en surten 5.000 propostes d’actuació al voltant dels aspectes que més preocupen els infants, un nombre molt elevat que cal sintetitzar. S’empren 3 criteris per a la síntesi: la freqüència més gran de la proposta, la dispersió territorial (apareix en un elevat nombre de districtes) i l’especial rellevància per al benestar subjectiu (segons els resultats de l’enquesta). La síntesi es concreta en “L’Agenda dels infants: propostes per millorar el nostre benestar”¹⁷, amb 11 demandes clau que els nens i les nenes adrecen a la societat i 115 propostes d’actuació repartides entre els 4 agents amb més capacitat per incidir en la millora del seu benestar: l’Ajuntament i les altres administracions públiques, les escoles, les famílies i els mateixos nens i nenes¹⁸.

2.3. Fase 3: Obrir diàlegs amb representants polítics i socials de la ciutat (curs 2018-2019)

“Sento que m’han prestat atenció i això m’ha agradat” (Andrea, 12 anys)

“ [Les propostes] produiran una reacció i crec que hi haurà canvis a la ciutat” (Iker, 12 anys)

En la darrera de les fases del programa, els preguntem el següent: “Voleu ser portaveus del coneixement generat i de les propostes de millora del vostre benestar?”. Els

16. <http://institutinfancia.cat/mediateca/analisi-en-profunditat-de-les-aportacions-fetes-pels-infants-als-tallers-del-parlen-els-nenes-i-nenes/>

17. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/109826>

18. L’Agenda en format vídeo es pot consultar a: <http://institutinfancia.cat/mediateca/video-11-demandes-lagenda-dels-infants/>

infants d'una de les escoles del programa s'encarreguen de presentar la seva Agenda a l'alcaldeessa¹⁹ i, posteriorment, una trentena de nens i nenes que componen el Grup Altaveu²⁰ ho fan en altres àmbits i a altres persones. En tots dos casos, els infants evidencien la seva capacitat d'exercir la seva ciutadania, d'establir diàlegs en espais adults, així com d'exposar i defensar la seva Agenda com a representants de tots els nens i nenes de la ciutat.

Entre el juny del 2018 i el desembre del 2018, una trentena de nois i noies de 9 dels 10 districtes de la ciutat que van participar en l'enquesta i els tallers es van presentar voluntaris per formar el Grup Altaveu. Un cop presentada l'"Agenda dels infants" al màxim nivell de representació municipal (a l'alcaldeessa i la segona tinenta d'alcaldeia i regidora de drets socials), el Grup Altaveu va obrir 4 diàlegs més en diferents espais de representació política o plataformes socials: el Consell Municipal de Benestar Social i l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, els sis grups polítics municipals i el Consell de Ciutat. També va fer-ho a la jornada "La infància i l'adolescència a Barcelona: present i futur"²¹ en què el Grup Altaveu va rebre resposta a les seves demandes per part del Govern municipal²².

Aproximadament, han rebut l'"Agenda dels infants" per mitjà del Grup Altaveu un total de tres-cents representants d'entitats i xarxes socials, grups polítics municipals, serveis municipals i ciutadans amb capacitat de fer-se'n ressò en els seus espais de treball o d'activisme social²³. A més, l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona ha fet arribar l'"Agenda dels infants" i un pòster amb les onze demandes²⁴ a totes les escoles d'educació primària de la ciutat.

3. Com estan els nens i les nenes de Barcelona? Dues premisses i deu grans troballes sobre el seu benestar

Si bé fins ara hem exposat el desplegament del "Parlen", en endavant presentem les principals troballes de tota la recerca²⁵, tant quantitativa com qualitativa.

3.1. Per comprendre el benestar dels infants cal partir de dues premisses

Primera premissa: Per escoltar els infants calen unes "orelles especials". Davant de la mateixa pregunta sobre satisfacció global amb la vida, els infants i les persones adultes adopten posicions diferents. Mentre que en una escala del 0 al 10 els infants se situen majoritàriament entre el 9 i 10, les persones adultes se situen entre el 7 i el 8. Es tracta del *biaix de l'optimisme vital*, un fenomen segons el qual els infants tendeixen a respondre més positivament que les persones adultes quan se'ls pregunta sobre el seu benestar. I és aquest biaix el que fa que siguin necessàries

19. El vídeo de la presentació està disponible a l'enllaç següent: <https://www.youtube.com/watch?v=3gCnJfxIU5M>

20. <http://institutinfancia.cat/noticies/arrenca-el-grup-altaveu-de-nens-i-nenes-per-obrir-dialecs-al-voltant-de-lagenda-dels-infants/>

21. <http://institutinfancia.cat/noticies/jornada-de-debat-sobre-la-infancia-i-ladolescencia-amb-noves-diagnosis-i-retorn-de-lagenda-dels-infants/>

22. Les fotografies de la jornada es poden consultar a l'enllaç següent: https://www.flickr.com/photos/barcelona_cat/sets/72157703823564455

23. <http://institutinfancia.cat/noticies/el-grup-altaveu-presenta-i-treballa-lagenda-dels-infants-amb-el-consell-municipal-de-benestar-social-i-lacord-ciutada-per-una-barcelona-inclusiva/>

24. <http://institutinfancia.cat/mediateca/poster-les-11-demandes-de-lagenda-dels-infants/>

25. <http://institutinfancia.cat/mediateca/informe-parlen-els-nens-i-nenes-el-benestar-subjectiu-de-la-infancia-a-barcelona/>

unes “orelles especials” a l’hora d’escoltar i interpretar el que ens diuen. El biaix de l’optimisme vital justifica que la mitjana de satisfacció amb la vida en global dels infants de 10 a 12 anys de Barcelona sigui de 9 sobre 10 (un resultat coherent amb el d’altres països on s’ha utilitzat la mateixa enquesta).

Aquest biaix ens alerta del risc de caure en una interpretació errònia de les dades, segons la qual, en la infància, “tot està bé”. És per aquest motiu que duem a terme una anàlisi específica dels infants que no estan prou satisfets: s’identifiquen els infants que expressen no estar prou satisfets (agrupant les valoracions de “gens”, “poc” i “bastant”) i, després, entre el grup d’infants “no prou satisfets”, s’identifiquen els que es mostren poc o gens satisfets. Atès que és una valoració poc habitual entre els infants, quan es dona, pot estar indicant un malestar important i la necessitat de desplegar actuacions prioritàries.

Segona premissa: Tots els àmbits del benestar estan interrelacionats i els canvis en un àmbit impacten sobre els altres. Tot i que presentem els resultats sobre el benestar subjectiu dels infants de manera segmentada (d’una banda, la satisfacció amb la vida globalment i, de l’altra, la satisfacció en 5 àmbits de la vida), sabem que el benestar no es pot entendre en compartiments estancs, ni mesurar amb indicadors únics. Entenem el benestar des d’una perspectiva integral en què els diversos entorns de la vida dels infants s’interrelacionen i les vivències en alguns dels contextos impacten i condicionen la resta. Per exemple, la millora de la percepció d’autonomia personal fa que l’infant se senti més satisfet amb la seva seguretat i

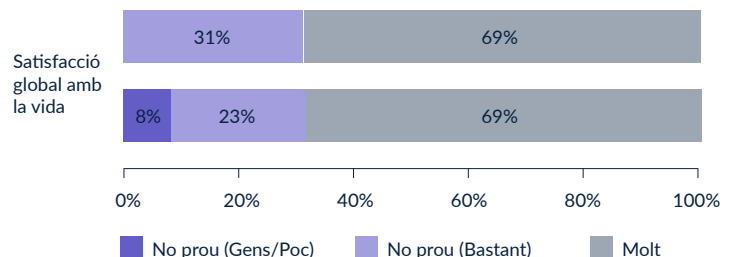
com l’escolten els adults. A més, els infants que perceben que “els seus pares els escolten i tenen en compte el que diuen” es mostren més satisfets amb la seva vida escolar en general, així com els infants que consideren que “els seus amics solen tractar-los bé” se senten més segurs a l’escola. També és destacable que els que consideren que “al barri on viuen tenen llibertat suficient per fer el que volen” estan més satisfets amb la quantitat de temps lliure i el seu ús.

3.2. Deu troballes sobre el benestar dels infants

1. Tot i els nivells satisfactoris de benestar manifestats pels nens i nenes de 10 a 12 anys de Barcelona, hi ha amplis marges de millora en la satisfacció amb la seva vida en global i diferents aspectes de la seva vida

A Barcelona, 3 de cada 10 infants de 10 a 12 anys manifesten que no estan prou satisfets amb la seva vida en global. Dins del 31% d’infants no prou satisfets, s’inclou el 8% que es declara poc o gens satisfet amb la seva vida globalment i el 23% que ho està bastant, però no suficientment.

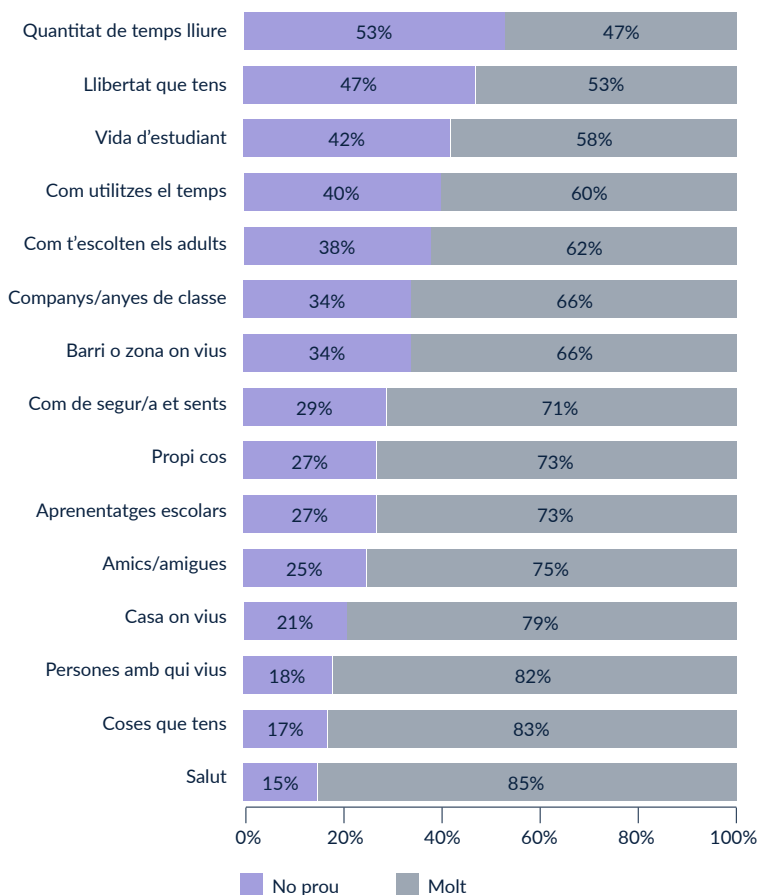
Gràfic 1. Satisfacció global amb la vida dels infants de 10-12 anys. Barcelona, 2017

Font: Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona, 2017, Ajuntament de Barcelona.

Dels 15 aspectes de la vida analitzats, els més mal valorats i en els quals els infants es mostren no prou satisfets són la quantitat de temps lliure disponible (53% no prou satisfets), la llibertat que tenen (47%), la vida

Gràfic 2. Satisfacció amb diferents aspectes de la vida dels infants de 10-12 anys (ordenació de menor a major satisfacció). Barcelona, 2017

Font: Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona, 2017, Ajuntament de Barcelona.

d'estudiant (42%), l'ús del seu temps (40%) i l'escolta adulta (38%).

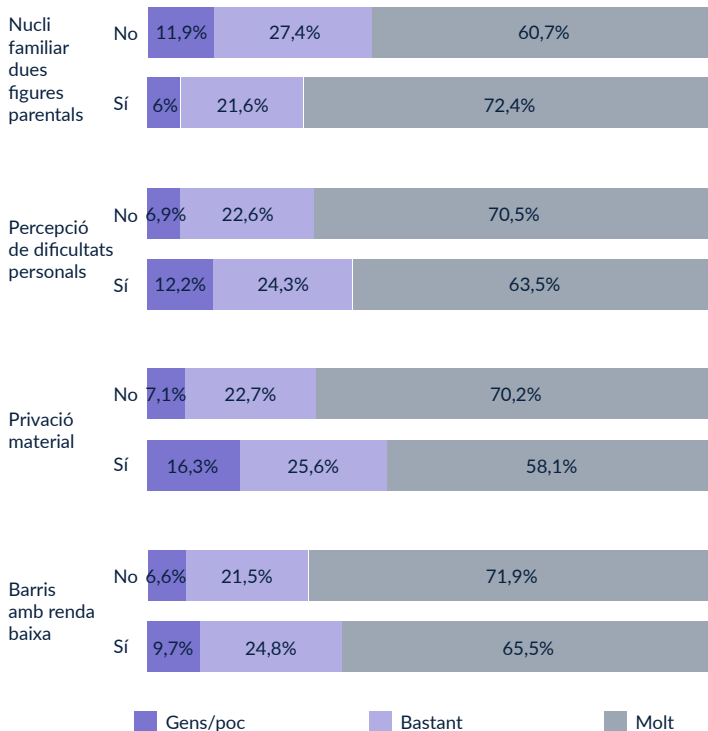
2. Es corrobora l'impacte negatiu de determinades condicions de vida en el benestar dels infants

Es corrobora l'impacte negatiu en el benestar subjectiu dels infants de determinades circumstàncies o condicions de vida pròpies de l'estructura social, però no de totes les esperades. Impacten negativament: 1) viure en un nucli familiar amb una sola figura parental; 2) viure en barris de renda baixa o en circumstàncies de privació material, i 3) percebre dificultats físiques, d'aprenentatge o per algun tipus de malaltia crònica. Aquests resultats posen de manifest la necessitat d'apostar més decididament per polítiques d'equitat i inclusió per tal de minimitzar els efectes negatius de determinades circumstàncies vitals en les vides dels infants.

Contràriament al que s'esperava, no es demostra que el sexe dels infants impacti negativament en la seva satisfacció amb la vida en global. Ara bé, sí que impacta en determinats aspectes de les seves vides: les nenes estan menys satisfetes que els nens amb el seu cos, les amistats que tenen i la seva percepció personal de seguretat, mentre que els nens es mostren menys satisfets que les nenes amb la vida d'estudiant i els aprenentatges escolars.

Pel que fa a l'origen estranger dels pares o mares, només podem afirmar que tendeix a condicionar negativament la satisfacció amb la vida dels seus fills i filles. Els impactes negatius s'aprecien en aspectes concrets de les seves vides: es mostren menys satisfets amb els companys i companyes de classe i les amistats, l'escolta adulta, la casa on viuen i, sobretot, les coses que tenen.

Gràfic 3. Satisfacció global amb la vida dels infants de 10-12 anys segons condicions de vida. Barcelona, 2017

Font: Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona, 2017, Ajuntament de Barcelona.

3. Descubrim la rellevància de viure determinades experiències durant la infantesa i com impacten de manera diferenciada sobre el benestar dels nens i les nenes

L'anàlisi ens mostra que viure determinades experiències en la infantesa té un paper fonamental en la percepció de benestar global de molts nens i nenes. Entre totes les experiències, n'hi ha sis que són especialment significatives

per afavorir el benestar (o desafavorir-lo). Així, els nens i les nenes es mostren significativament més satisfets amb les seves vides quan: 1) s'ho passen bé amb la seva família; 2) consideren que tenen suficients amics i amigues; 3) senten que els seus pares o mares els donen llibertat; 4) se senten segurs a l'escola; 5) poden relaxar-se, parlar o passar-ho bé amb la família, i 6) juguen o passen temps a l'aire lliure.

4. No és possible "prototipar" com són els infants que es mostren gens o poc satisfets amb la vida en global, però sí identificar condicions i experiències que afavoreixen o desfavoreixen el benestar

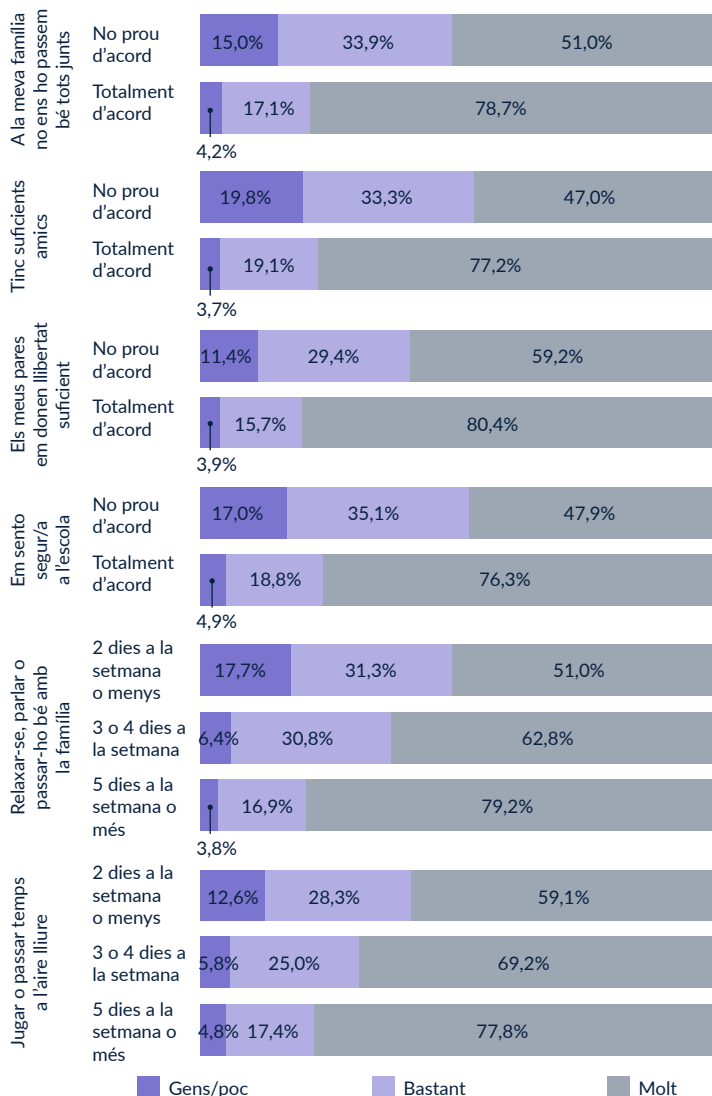
La recerca posa sobre la taula la importància de considerar tant l'impacte de les condicions de vida de partida com de viure determinades experiències durant la infantesa, però no és possible "prototipar" com són el 8% d'infants que es manifesten gens o poc satisfets amb la seva vida perquè, entre ells, es donen una gran diversitat de perfils i circumstàncies.

Així, els infants que diuen que estan gens o poc satisfets amb les seves vides no són un *determinat tipus d'infants*, sinó infants que, *amb més probabilitat que d'altres*, patiran els efectes de condicions de vida que s'ha demostrat que són nocives per al benestar infantil, o infants mancats de vivències que s'ha evidenciat que són rellevants per afavorir-lo.

5. Autoestima, salut i temps lliure són tres elements clau perquè els nens i les nenes es mostrin satisfets en l'àmbit personal de la seva vida

Els infants subratllen la importància de sentir-se bé amb si mateixos per estar satisfets amb la vida, així com la

Gràfic 4. Satisfacció global amb la vida dels infants de 10-12 anys segons experiències significatives. Barcelona, 2017

Font: Enquesta de benestar subjectiu de la infància a Barcelona, 2017, Ajuntament de Barcelona.

importància de rebre suports del seu entorn quan se senten tristos o decaiguts. El 27% dels infants no estan prou satisfets amb el seu cos (les nenes s'hi mostren menys satisfetes) i ho atribueixen a la imposició d'uns cànons de bellesa pels quals les nenes se senten més pressionades que els nens. “Hi havia una part de l'enquesta que et preguntava sobre el teu cos i hi ha noies que es senten malament amb el seu cos i a les revistes surt que hem de ser espectaculars i no ho som. Hi ha noies que es fixen tant en el seu cos que ho acaben passant malament”, diu la Georgina, de Sant Andreu.

Pel que fa a la salut, és l'àmbit més ben valorat pels infants i el 85% s'hi manifesta molt satisfet. Els condicionants que més minven la satisfacció amb la salut són l'existència d'alguna dificultat personal (física, d'aprenentatge o per malaltia) i créixer en un context de privació material. Els principals problemes de salut manifestats tenen relació amb l'estrès (el 30% afirma sentir bastant o molt estrès) i les dificultats per dormir (31%). Ho atribueixen a la pressió pels estudis i l'excés de deures escolars. A més, per a una salut millor, diuen que calen hàbits saludables (descans, higiene...), activitat física i bona alimentació. Les dades corroboren que els infants que practiquen esports o fan activitat física freqüentment estan més satisfets amb la salut i el seu cos.

També cal prestar atenció a la satisfacció amb el seu temps lliure, ja que és l'aspecte menys ben valorat (el 53% no s'hi mostra prou satisfet). A banda de la baixa satisfacció amb la quantitat de temps disponible, el 40% no es mostra prou satisfet amb l'ús d'aquest temps. Els infants consideren que el temps d'estudi és excessiu i senten que els falta temps per al joc i les amistats. Les dades són eloqüents quan el

71% afirma que fa deures almenys 5 dies a la setmana i quan el 38% diu que no juga ni passa gaire temps a l'aire lliure. El 26% diu que es relaxa, parla o s'ho passa bé amb la seva família poc sovint, tot i que és una de les experiències que més impacta en el benestar dels infants. “Amb tots els deures, els nens quasi no tenim temps per jugar” o “Les extraescolars em treuen molt de temps, m'agradaria sortir i estar amb els amics”, diuen el Pau de Nou Barris i la Carla de Sarrià - Sant Gervasi, respectivament.

6. Acompanyament i escolta adults, temps en família i llibertat: els tres elements clau perquè els nens i les nenes es mostrin satisfets amb el seu àmbit familiar

Els resultats globals de l'àmbit familiar són molt positius: el 87% dels infants estan totalment d'acord que hi ha persones a la seva família que es preocupen per ells i el 82% diu que se senten segurs a casa. Tanmateix, tenint en compte que l'entorn de cura és primordial, cal estar atents al fet que el 18% diu que no està prou satisfet amb les persones amb qui viu, i el 22% pensa que, en cas de tenir un problema, no rebrà el suport dels seus familiars. La recerca assenyala que els nens i les nenes que viuen amb un sol pare o mare (de famílies monoparentals, o que principalment viuen a un nucli amb un sol progenitor com a conseqüència de separacions parentals, entre altres situacions) es mostren menys satisfets amb la seva vida en global. Cal anar amb compte de no mal interpretar aquest resultat, atès que el que reflecteix no és la bondat de créixer en un entorn amb dos progenitors, sinó que alerta de la necessitat de reforçar les famílies amb un sol pare o mare amb recursos i suports adequats, ja que el problema no és d'estructura familiar, sinó de recursos (materials i no materials) per cobrir les necessitats dels infants.

Així, per exemple, el temps en família és més fàcil de proveir quan hi ha dos o més adults a la llar que quan hi ha un sol adult disponible per a l'infant. Només 6 de cada 10 nens i nenes parlen i es relaxen amb la seva família habitualment (almenys 5 dies a la setmana) i 3 de cada 10 diuen que no ho fan mai o només 1 o 2 dies a la setmana. Assenyalen la conciliació laboral i familiar dels seus pares o mares com a principal obstacle a aquest temps compartit, sobretot els infants de barris de renda baixa, amb pares i mares amb condicions laborals més precàries.

A més, la manera com les persones adultes escoltem els infants s'ha mostrat molt rellevant per al seu benestar. Tanmateix, 4 de cada 10 infants no estan prou satisfets amb l'escolta adulta. La seva percepció és que els adults no ens els prenem prou seriosament i que les seves opinions no es tenen prou en compte. “Els adults no t'escolten i sempre han de tenir la raó”, diu la Paula, de Sant Andreu.

Finalment, parlen sobre el seu grau de llibertat. És el segon aspecte de la vida més mal valorat: el 47% dels nens i les nenes no estan prou satisfets amb el grau d'autonomia que els donen a casa, per exemple, per sortir amb les amistats a jugar al carrer, fet que atribueixen a un excés de sobreprotecció. Cal tenir en compte que jugar passant temps a l'aire lliure és una de les experiències que més impacten en el benestar dels infants. “Que els adults ens protegeixin està bé, però dins del límit de poder decidir nosaltres algunes coses”, diuen nens i nenes de les Corts.

7. El benestar dels nens i les nenes en l'àmbit escolar no només es vincula als aprenentatges, sinó que són cabdals les relacions amb els companys, les amistats i

les i els mestres, així com sentir-se segurs a l'escola

Per als infants, l'escola és un espai de vida, no és només un espai d'aprenentatges. Els temps escolars, diversificar les formes d'aprenentatge i participar en les decisions a l'escola són factors que assenyalen com a importants per sentir-se bé a l'escola. El vessant relacional i de seguretat també és rellevant, fins al punt que és on es concentren més malestars. La diferència entre el 26% que no estan prou satisfets amb els aprenentatges escolars i el 42% que no ho estan prou amb la seva vida d'estudiant ens indica que la vida escolar va més enllà de l'adquisició de determinats coneixements.

Respecte als aprenentatges, els nens i les nenes diuen que se senten més satisfets quan treballen més amb ordinadors i menys amb llibres, duen a terme més activitats a l'aire lliure i fan activitats de tipus pràctic. A més, 7 de cada 10 infants perceben que no disposen de prou autonomia personal o capacitat de triar les activitats del seu entorn escolar. Pel que fa a les causes de les seves insatisfaccions, indiquen que els agradaria tenir espais per expressar els seus punts de vista sobre els horaris escolars o sobre la quantitat de deures. “Volem que els mestres i les mestres ens demanin l'opinió, per exemple com distribuir la classe”, diuen nens i nenes de l'Eixample.

En relació amb els aspectes relacionals, 3 de cada 10 infants no estan prou satisfets amb els companys i les companyes de classe i 2 de cada 10 amb els amics i les amigues. Pel que fa al professorat, el 44% dels infants pensa que no els escolten prou ni es preocupen prou per ells, i el 37% que els i les mestres no els donarien suport en cas de tenir un problema. La presència de relacions conflictives i, a

vegades, d'assetjament escolar, té un fort impacte negatiu per als infants que en són víctimes. L'assetjament és un fenomen grupal i molts infants senten que les situacions de violència tendeixen a banalitzar-se. Un 70% ha dit que al seu centre hi ha baralles almenys 1 dia a la setmana, i un 43% que els han deixat de banda almenys una vegada. Recordem que sentir-se segurs a l'escola és una de les 6 experiències que més contribueixen al benestar dels infants. “Si es porten malament amb tu tens com ànsia i et venen més malalties”, diu el Marc, de Sants-Montjuïc.

La recerca també ens ha permès observar que els infants que assenyalen que tenen alguna dificultat personal (física, d'aprenentatge o per malaltia) estan menys satisfets amb tots els aspectes de l'entorn escolar (vida d'estudiant, aprenentatges escolars, relacions amb les amistats i companys/anyes de classe). Això ens indica la necessitat de preveure mesures de suport específiques per a aquests infants. “Hi ha nens que no els agrada la seva escola potser perquè els costa aprendre i es posen nerviosos”, diu la Gisela, de Sant Martí.

8. Perquè els infants se sentin satisfets amb el barri i la ciutat, calen espais de joc on es puguin trobar amb altres nens i nenes, bones relacions de veïnatge, així com barris nets i segurs on es puguin desplaçar amb llibertat

Els infants de 10 a 12 anys de la ciutat de Barcelona ens han dit que un bon barri ha de ser tranquil (sinònim de *segur*), alegre (sinònim de *vida comunitària*), net i poc sorollós (sinònims de *saludable*). Des d'aquesta visió, 3 de cada 10 infants s'han manifestat poc satisfets amb el seu barri i 5 de cada 10 diuen que al barri on viuen no hi ha prou

espais de joc, sobretot els que viuen en barris on les rendes acostumen a ser baixes. Tot i ser una experiència principal per al benestar, el 38% diu que no juga ni passa prou temps a l'aire lliure. “Hi ha parcs, però són molt infantils i ens diuen que no podem entrar perquè són per nens més petits. No hi ha parcs per a nosaltres”, diu l'Arnau, d'Horta-Guinardó.

Quant a les relacions veïnals, diuen que s'ho passen bé quan hi ha vida al barri, ja que valoren positivament que els veïns i les veïnes es coneguin, així com trobar-se amb altres nens i nenes al carrer amb qui poder jugar. Per contra, 7 de cada 10 infants creuen que els adults del barri on viuen no els escolten prou, i 6 de cada 10 consideren que no són prou amables amb ells. “És important estimar el teu barri. El teu barri és com si fos casa teva, és important que t'hi sentis com si fos teu”, diu l'Emma, de Gràcia.

Finalment, prop de la meitat dels infants (49%) no se senten prou segurs quan es desplacen pel barri on viuen, una qüestió que preocupa més a les nenes i els infants que viuen en barris on les rendes acostumen a ser baixes. Hi ha un clam unànimement entre els infants per demanar menys cotxes al carrer, una qüestió que relacionen no només amb la reducció de la contaminació, sinó també amb la seva seguretat i la possibilitat d'anar sols pel carrer. “No m'ha agradat que em preguntin si em sento segur quan passo pel barri on visc, perquè a vegades hi ha baralles”, diu l'Àlex, de Ciutat Vella.

9. Els nens i les nenes de 10 a 12 anys de Barcelona són conscients de l'existència de desigualtats socials, dels diferents rols de gènere i de les dificultats més grans

a que s'han d'enfrontar els infants amb pares o mares nascuts a l'estranger

Els nens i les nenes evidencien conèixer els impactes negatius de les desigualtats socials que caracteritzen la nostra societat i manifesten que tenir una casa i disposar dels béns necessaris per viure són condicions imprescindibles per al benestar de qualsevol infant. Tot i que la gran majoria d'infants estan satisfets amb la casa on viuen (83%) i les coses que tenen (79%), un 22% es preocupa sempre o sovint pels diners de la seva família, sobretot els infants que viuen en barris on les rendes acostumen a ser baixes. Així mateix, els infants que viuen en barris de rendes baixes i els que pateixen privacions materials es mostren menys satisfets amb la seva vida en general.

En perspectiva de gènere, els infants perceben que són educats i educades en uns rols diferenciats que consideren injustos, en la mesura que condicionen el que s'espera d'ells i elles en funció de si són nen o nena. Com ja hem assenyalat anteriorment, tot i que la variable sexe no condiciona estadísticament la seva satisfacció amb la vida en global, sí que s'han constatat diferències rellevants en aspectes concrets de la vida segons si són nens o nenes (trobada 2).

L'impacte en el benestar per raó d'origen dels pares o mares no es pot observar amb suficient profunditat, però hi ha prou evidència per vincular-lo amb una satisfacció inferior amb la vida en global i amb aspectes concrets de la vida (trobada 2). Trobem la diferència més important en la satisfacció amb les coses que tenen: entre els menys satisfets, un 64% té pares o mares d'origen estranger, i el 36% pares o mares autòctones.

En la recerca qualitativa, els infants es mostraven molt d'acord amb el fet que l'origen estranger dels pares o mares d'un nen o nena pot ser motiu de discriminació en determinades circumstàncies de la vida quotidiana.

10. Com més satisfacció hi ha amb la vida en global durant la infància, més felicitat, més optimisme i millors expectatives de futur es tenen

Els infants satisfets amb la vida en global també se senten feliços (86%) i optimistes (87%), i, a més, expressen millors expectatives envers el seu futur (75%). En contrast, els nens i les nenes amb baixa satisfacció amb la vida tenen 3 vegades menys probabilitats d'expressar bones expectatives de futur (només el 23% ho fan). Tot i la forta vinculació, no és una relació directa, ja que un 25% d'infants no perceben unes expectatives de futur gaire satisfactòries, malgrat que es mostrin molt satisfets amb la seva vida en global. Les condicions materials, la seguretat, la satisfacció amb el propi cos i sentir-se escoltats per les persones adultes són els aspectes que més es relacionen amb la configuració de millors o pitjors expectatives de vida dels nens i les nenes.

En el marc dels tallers participatius, els nens i les nenes valoren que el fet que el 31% dels infants expressin que no estan prou satisfets amb la seva vida és un mal resultat i reclamen de manera unànime que el 100% puguin sentir-se molt satisfets amb la seva vida. Afavorir millors condicions perquè tots i cada un dels nens i nenes de la ciutat es mostrin molt satisfets amb la vida revertiria en el seu benestar present. Tindríem infants més feliços, més optimistes i amb millors expectatives envers el seu futur. De retruc, tindríem també un futur millor per al conjunt de la ciutadania.

4. I, finalment, com pensen els nens i les nenes de 10 a 12 anys de Barcelona que podem millorar el seu benestar?

Els infants de la ciutat no només ens han dit com estaven, sinó que també ens han indicat com ho hem de fer perquè estiguin millor. Han posat sobre la taula 5.000 propostes que ha calgut sintetitzar per poder veure-hi clar. Com hem explicat anteriorment, l'“Agenda dels infants” recull la síntesi de les demandes que els infants fan a la societat, així com les propostes per convertir tot allò que no els va bé o les seves preocupacions en espais de benestar. A continuació, se'n poden llegir les propostes principals agrupades per àmbits:

Àmbit personal:

- Aconseguint que les persones adultes els ajudin a promoure la seva autoestima i acceptar millor el propi cos.
- Posant més èmfasi a ensenyar-los a cuidar-se millor i tenir hàbits saludables.
- Facilitant més temps per poder-se relaxar, parlar i passar-ho bé en família.
- Afavorint que dediquin menys temps d'estudi fora de l'escola i que disposin de més temps per jugar i estar amb els amics i les amigues.

Àmbit familiar:

- Tenint més temps per estar, compartir i gaudir amb la família.
- Sentint-se més segurs i segures, percebent que rebran el suport de la seva família en cas de tenir un problema.
- Tenint més escolta per part de les persones adultes del seu entorn familiar i sentint que es prenen seriosament el que diuen.

- Ampliant els marges de llibertat i autonomia que els donen els seus pares o mares, i sentint que aquests tenen més confiança en les seves capacitats.

Àmbit escolar:

- Tenint més marge de participació en les decisions de l'escola i diversificant les maneres d'aprendre.
- Sentint-se més segurs i segures al seu centre educatiu, percebent que rebran el suport del professorat en cas de tenir un problema.
- Amb mesures per prevenir el bullying i lluitar-hi decididament si es produeix.

Àmbit de barri:

- Fent més vida al carrer, més activitats a l'aire lliure i amb les persones del barri.
- Sabent que rebran el suport dels seus veïns i veïnes en cas de tenir un problema i promovent l'amabilitat de les persones adultes del barri.
- Disposant de més i millors espais adequats a les seves necessitats de trobada i de joc amb altres nens i nenes. Sentint-se més segurs i segures quan es desplacen i quan juguen al barri.
- Podent-se moure en una ciutat més verda, més tranquil·la, més neta i lliure de contaminació.

Àmbit social i cultural:

- Aconseguint que tots els nens i nenes tinguin el que necessiten per créixer a la ciutat.
- Facilitant que prenguin consciència de les coses que tenen i que els donin més valor.

En resum

Malgrat que no hi ha una fórmula màgica o matemàtica per garantir el benestar dels infants, el “Parlen els nens i nenes” ha permès aportar molta llum (en forma de coneixement inèdit —quantitatiu i qualitatiu— sobre el benestar infantil) sobre com fer que els nens i les nenes de Barcelona visquin i creixin millor. El “Parlen” ha permès identificar no només amb quins aspectes de la seva vida els infants de la ciutat estan més o menys satisfets, sinó també quins són els marges de millora en el benestar o quines són les condicions de vida i les experiències durant la infantesa que l'afavoreixen o desfavoreixen. Així mateix, també ha permès conèixer com es correlaciona la satisfacció global amb la vida amb la felicitat, l'optimisme o les expectatives de futur.

La diagnosi és només el primer pas per definir actuacions de millora; així que tot aquest coneixement (que se centra en com els infants perceben la seva salut i com se senten amb ells mateixos, la família, la llar on viuen, les amistats, l'escola, les activitats que fan durant el seu temps lliure o el barri on viuen) és molt valuós. Però aquesta no és l'única aportació del programa. A més de generar tot aquest coneixement, el “Parlen” ha demostrat que és possible fer-ho partint del dret dels infants a ser escoltats i, sobretot, ha evidenciat que és possible fer-ho reconeixent la capacitat de nens i nenes de ser informants clau (fase 1 del programa: enquesta), la seva capacitat de ser copartípcips en la interpretació de dades i de formular propostes de millora rellevants (fase 2: tallers d'anàlisi i propostes), i, també, la seva capacitat de fer-les arribar i debatre-les amb representants polítics i socials de la ciutat en primera persona (fase 3: diàlegs a partir de l'“Agenda dels infants”).

El reconeixement d'aquesta doble vàlua del programa (oportunitat de participació i font de coneixement) des de múltiples agents públics, però també privats i d'iniciativa social, facilita que el programa es consolidi com una nova eina de coneixement amb caràcter permanent, emmarcada en l'Observatori 0-17 BCN²⁶, que aporta dades, diagnòsi i evidència per orientar les polítiques públiques d'infància i fer que Barcelona esdevingui una ciutat cada cop millor perquè hi visqui la infància i l'adolescència.

Agraïments

Volem agrair a Maria Truñó, actual comissionada d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, el seu rol clau en el "Parlen els nens i nenes" com a directora de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona durant els primers anys del programa (2016-2019). També volem agrair les aportacions inestimables de les persones del grup motor: Francesc Íñiguez i Maribel Jiménez, en representació del Consorci d'Educació de Barcelona; Àngels Cadena i Eugeni Torres, en representació de les direccions de centres d'educació primària de Barcelona; Pep Villarreal, Pep Gómez, Sergi Martí, Maribel del Moral, Carles Gil i Clàudia Raya, en representació de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona; Manel Punsoda, en representació de l'Àrea de Drets de Ciutadania i Participació, i Joan Coma i Pilar Leonart, en representació de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona. Finalment, volem expressar el nostre reconeixement més sincer a tots els nens i nenes i totes les persones que han fet possible el programa.

Bibliografia

CASAS, F. (2011). "Subjective social indicators and child and adolescent well-being". *Child Indicators Research*, núm. 4, p. 555-575.

CASAS, F.; BELLO, A.; GONZÁLEZ, M.; ALIGUÉ, M.; BERTRÁN, I.; MONTSERRAT, C.; VON BREDOW, M. [et al.] (2012). *Calidad de vida y bienestar infantil subjetivo en España*. Madrid: UNICEF Espanya.

BUREAU INTERNACIONAL CATHOLIQUE DE L'ENFANCE (BICE) i COMISSIÓ DE LA INFÀNCIA DE JUSTÍCIA I PAU. *20 anys de Convenció: la infància al món: 2009, vintè aniversari de la Convenció sobre els Drets de l'Infant* (2009). Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Direcció de Serveis de Drets Civils.

DINISMAN, T.; REES, G. (2014). *Children's Worlds: Findings from the first wave of data collection*. York, UK: Children's Worlds.

GARBARINO, J. (2014). "Ecological Perspective on Child Well-Being". A: Ben-Arieh, A.; Casas, F.; Frones, I.; Korbin, J. E. (ed.). *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective*. Dordrecht: Springer Science + Business Media, p. 1365-1384.

GRAHAM, A.; POWELL, M.; TAYLOR, N.; ANDERSON, D.; FITZGERALD, R. (2013). *Investigación ética con niños*. Florencia: Centro de Investigaciones de UNICEF- Innocenti

REES, G.; MAIN, G. (2015). *Children's views on their lives and well-being in 15 countries: A report on the Children's Worlds survey, 2013-14*. York, UK: Children's Worlds.

Es pot consultar bibliografia del "Parlen els nens i nenes, el benestar subjectiu de la infància a Barcelona", INSTITUT INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA DE BARCELONA, IIAB-IERMB i Ajuntament de Barcelona, 2019, a l'enllaç següent: <http://institutinfancia.cat/mediateca/informe-parlen-els-nens-i-nenes-el-benestar-subjectiu-de-la-infancia-a-barcelona/>

---

26. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/content/observatori-0-17-bcn>